بسم الله الرحمن الرحیم

زندگینامه مختصر امیرالمؤمنین امام علی (علیه‌السلام)

منبع مسابقه جشن ۱۳ رجب در بنیاد امام علی (ع) بخارست

WWW.IMAMALI.RO

بخش اول: ولادت و کودکی تا جوانی

بر اساس روایت‌های تاریخی، سیزدهم رجب سال سی عام‌الفیل در شهر مکه، واقعه‌ای شگفت‌انگیز رخ داد. فاطمه بنت اسد، همسر ابوطالب، در حالی که درد زایمان او را فرا گرفته بود، به سمت کعبه رفت. به طرز معجزه‌آسایی دیوار کعبه شکافته شد و او به درون خانه خدا راه یافت. پس از سه روز، در حالی که نوزادی در آغوش داشت از کعبه خارج شد. این نوزاد، علی (ع) بود که به عنوان تنها انسانی که در خانه خدا متولد شده است، در تاریخ ثبت شد.

پدر امام علی (ع)، ابوطالب، بزرگ خاندان بنی‌هاشم و حامی سرسخت پیامبر اسلام (ص) بود. مادرش فاطمه بنت اسد، بانویی پاکدامن و باایمان که پیامبر (ص) او را مادر خود می‌خواند و پس از وفاتش، پیراهن خود را کفن او کرد و در قبرش خوابید تا از فشار قبر در امان باشد.

دوران کودکی علی (ع) مصادف با سال‌های سخت مکه بود. در شش سالگی، هنگامی که قحطی و خشکسالی شدیدی مکه را فرا گرفته بود، پیامبر اسلام (ص) برای کمک به عمویش ابوطالب که عائله زیادی داشت، سرپرستی علی (ع) را بر عهده گرفت. این سرآغاز دوران جدیدی در زندگی علی (ع) بود. او در خانه وحی پرورش یافت و از همان کودکی با فضائل اخلاقی و معنوی آشنا شد.

آن حضرت درباره این دوران می‌فرماید: "من همچون بچه شتر که دنبال مادرش می‌رود، پیوسته در پی پیامبر (ص) بودم و او هر روز پرچمی از اخلاق و فضیلت برایم برمی‌افراشت و به پیروی از آن فرمانم می‌داد."

در این دوران، علی (ع) خصلت‌های ویژه‌ای داشت که او را از دیگر کودکان متمایز می‌کرد. هرگز بت نپرستید و به دامن شرک آلوده نشد. راستگویی و امانت‌داری او زبانزد خاص و عام بود. پیامبر (ص) او را "صدیق اکبر" (بسیار راستگو) و "فاروق اعظم" (جداکننده حق از باطل) نامید.

از وقایع مهم دوران نوجوانی امام علی (ع)، خوابیدن در بستر پیامبر (ص) در شب هجرت بود. در آن شب که "لیلة المبیت" نامیده می‌شود، مشرکان قصد جان پیامبر (ص) را داشتند، علی (ع) با فداکاری در بستر ایشان خوابید تا پیامبر (ص) بتواند از مکه خارج شود. این فداکاری چنان ارزشمند بود که خداوند آیه "و من الناس من یشری نفسه ابتغاء مرضات الله" (برخی از مردم جان خود را در طلب رضای خدا می‌فروشد) را در شأن او نازل کرد.

پیامبر (ص) به علی (ع) لقب "ابوتراب" (پدر خاک) داد. این نام‌گذاری پس از آن بود که پیامبر (ص) علی (ع) را دید که در مسجد بر روی خاک خوابیده است. این لقب چنان مورد علاقه امام علی (ع) بود که هر گاه کسی او را با این نام صدا می‌زد، شادمان می‌شد.

بخش دوم: از بعثت تا رحلت پیامبر

با آغاز بعثت پیامبر اکرم (ص)، علی (ع) که نوجوانی ده ساله بود، اولین مرد مسلمان لقب گرفت. در روایات آمده است که وقتی پیامبر (ص) دعوت خود را آشکار کرد، در مجلس "یوم الدار" از میان همه خویشاوندان، تنها علی (ع) دعوت او را پذیرفت و در شرایطی که حمایت از پیامبر (ص) خطرات زیادی داشت گفت: "من یاور تو خواهم بود ای رسول خدا!"

پس از آشکار شدن دعوت اسلام، علی (ع) در تمام صحنه‌های دفاع از اسلام و پیامبر (ص) حضور داشت. در دوران سخت محاصره اقتصادی مسلمانان در شعب ابی‌طالب، که سه سال به طول انجامید، علی (ع) با وجود سن کم، یکی از حامیان اصلی پیامبر (ص) بود. او شب‌ها با احتیاط از شعب خارج می‌شد و برای مسلمانان گرسنه، غذا تهیه می‌کرد.

پس از هجرت به مدینه، نقش علی (ع) در گسترش و تثبیت اسلام پررنگ‌تر شد. او در تمام غزوات و جنگ‌های صدر اسلام، به جز تبوک، در کنار پیامبر (ص) حضور داشت. در جنگ بدر، که اولین رویارویی مسلمانان با مشرکان بود، علی (ع) با شجاعت بی‌نظیر خود، نقش اصلی را ایفا کرد.

در جنگ احد، هنگامی که بسیاری از مسلمانان میدان نبرد را ترک کردند، علی (ع) همراه با چند تن معدود در کنار پیامبر (ص) ماند و از ایشان دفاع کرد. در این جنگ بود که ندای "لا فتی الا علی، لا سیف الا ذوالفقار" (جوانمردی جز علی و شمشیری جز ذوالفقار نیست) از آسمان شنیده شد.

در نبرد خندق، وقتی عمرو بن عبدود، پهلوان نامدار عرب، مبارز می‌طلبید و کسی جرأت مقابله با او را نداشت، علی (ع) داوطلب شد. پیامبر (ص) فرمود: "تمام ایمان در برابر تمام کفر قرار گرفت." علی (ع) در این نبرد تن به تن، عمرو را شکست داد. پیامبر (ص) فرمود: "ضربت علی در روز خندق، برتر از عبادت جن و انس است."

در فتح خیبر، پس از آنکه چند تن از فرماندهان مسلمان نتوانستند قلعه را فتح کنند، پیامبر (ص) فرمود: "فردا پرچم را به دست کسی خواهم داد که خدا و رسولش را دوست دارد و خدا و رسولش نیز او را دوست دارند." فردای آن روز، علی (ع) پرچم را گرفت و با کندن در قلعه خیبر، که چهل نفر از جابجایی آن عاجز بودند، پیروزی بزرگی را رقم زد.

علت حضور نداشتن علی (ع) در جنگ تبوک این بود که پیامبر (ص) از او خواستند به‌جای ایشان در مدینه بماند و مراقب توطئه منافقان باشد.

یکی از مهم‌ترین وقایع زندگی علی (ع)، ازدواج با حضرت فاطمه (س)، دختر گرامی پیامبر (ص) بود. این ازدواج مبارک در سال دوم هجری انجام شد. پیامبر (ص) درباره این پیوند فرمود: "اگر علی نبود، برای فاطمه همتایی نبود." ثمره این ازدواج، امام حسن (ع)، امام حسین (ع)، حضرت زینب (س) و ام کلثوم (س) بودند.

اگرچه پیامبر اکرم (ص) بارها درباره مقام و جایگاه والای امام علی (ع) سخن گفته بود و او را با القابی چون دروازه ورود به شهر دانش، امام متقین، ساقی کوثر و مانند آن توصیف کرده بود، اما ایشان در سال آخر زندگی خود در روز غدیر هنگامی که از سفر حج باز می‌گشتند به‌صورت رسمی علی (ع) را به‌عنوان جانشین خود معرفی کردند و فرمودند: "من کنت مولاه فهذا علي مولاه" (هر کس من سرپرست و مولای او بودم، از این به بعد علی مولای اوست.)

بخش سوم: از رحلت پیامبر تا خلافت

با رحلت پیامبر اکرم (ص) در ۲۸ صفر سال یازدهم هجری، دوره جدیدی در زندگی امام علی (ع) آغاز شد. در حالی که امام (ع) به همراه بنی‌هاشم مشغول غسل و کفن پیامبر (ص) بودند، گروهی از مسلمانان در سقیفه بنی‌ساعده گرد هم آمدند و ابوبکر را به خلافت برگزیدند.

امام علی (ع) برای حفظ وحدت امت اسلامی و پرهیز از تفرقه، پس از مدتی با خلیفه بیعت کرد، اما از پذیرش مسئولیت رسمی در حکومت خودداری نمود. ایشان در این دوران فرمود: "صبر کردم در حالی که گویی خار در چشم و استخوان در گلویم بود."

در دوران ۲۵ ساله خانه‌نشینی، امام علی (ع) به فعالیت‌های علمی و فرهنگی روی آورد. ایشان به تفسیر قرآن، بیان احکام شرعی و تربیت شاگردان پرداخت. در این دوره، خانه امام (ع) به مرکزی برای پاسخگویی به مسائل علمی و دینی مسلمانان تبدیل شد.

در زمان خلافت عمر و عثمان، امام علی (ع) به عنوان مشاور در امور مختلف حضور داشت. در موارد متعددی خلفا در مسائل پیچیده قضایی و فقهی از ایشان کمک می‌گرفتند. عمر بارها گفت: "اگر علی نبود، عمر هلاک می‌شد" و "خدا مرا برای معضلی که علی در آن نباشد، زنده نگذارد."

امام علی (ع) در این دوران به کار کشاورزی و حفر قنات نیز می‌پرداخت. ایشان باغ‌های متعددی را آباد کرد و درآمد آن را در راه کمک به فقرا و نیازمندان قرار داد. چاه‌های آبی که ایشان حفر کرد تا سال‌ها بعد به "آبار علی" (چاه‌های علی) معروف بود.

در این دوران، امام (ع) به تربیت فرزندان خود نیز اهتمام ویژه داشت. امام حسن (ع) و امام حسین (ع) در مکتب پدر، علم و معرفت را فرا گرفتند و به الگوهایی برای جامعه اسلامی تبدیل شدند. حضرت زینب (س) نیز در همین دوران به "عقیله بنی‌هاشم" معروف شد.

پس از شهادت حضرت زهرا (س)، امام علی (ع) با امامه (دختر زینب و ابوالعاص) ازدواج کرد که وصیت حضرت زهرا (س) بود. از دیگر همسران ایشان، ام‌البنین (مادر حضرت عباس) بود که در تربیت فرزندان امام (ع) نقش مهمی ایفا کرد.

بخش چهارم: دوران خلافت و شهادت

پس از قتل عثمان در سال ۳۵ هجری، مردم برای بیعت به خانه امام علی (ع) هجوم آوردند. ایشان ابتدا نپذیرفت و فرمود: "مرا رها کنید و به سراغ دیگری بروید." اما با اصرار مردم و برای

جلوگیری از هرج و مرج، خلافت را پذیرفت و فرمود: "به خدا سوگند، اگر حضور فراوان بیعت‌کنندگان نبود و اگر حجت با وجود یاران تمام نشده بود، و اگر خداوند از علما عهد و پیمان نگرفته بود که در برابر شکم‌بارگی ستمگران و گرسنگی مظلومان سکوت نکنند، مهار شتر خلافت را بر کوهانش می‌انداختم."

اولین اقدامات امام (ع) پس از به دست گرفتن خلافت:

- عزل والیان ناشایست
- بازگرداندن اموال غصب شده به بیت‌المال
- اجرای عدالت در تقسیم بیت‌المال
- برابری در حقوق اجتماعی میان عرب و عجم
- مبارزه با تبعیض و بی‌عدالتی

اما این اصلاحات با مخالفت گروه‌های مختلف روبرو شد که به سه جنگ بزرگ انجامید:

۱. جنگ جمل (۳۶ هجری):

- به رهبری طلحه، زبیر و عایشه
- در نزدیکی بصره
- با پیروزی امام (ع) و شکست ناکثین پایان یافت
- امام با اسرا و مجروحان با مهربانی رفتار کرد

۲. جنگ صفین (۳۷ هجری):

- میان امام علی (ع) و معاویه
- به مدت هجده ماه
- با نیرنگ عمروعاص و بالا بردن قرآن‌ها بر سر نیزه‌ها به نتیجه نرسید
- منجر به حکمیت و جدایی خوارج از لشکر و طرفداران امام شد

۳. جنگ نهروان (۳۸ هجری):

- با خوارج که امام را تکفیر کرده بودند
- با پیروزی قاطع امام (ع) پایان یافت
- تنها ۹ نفر از خوارج زنده ماندند

– از سپاه امام ۹ نفر به شهادت رسیدند

ویژگی‌های حکومت امام علی (ع):

– زندگی ساده و بی‌پیرایه

– نظارت مستقیم بر کارگزاران

– اهمیت دادن به حقوق اقلیت‌ها

– ایجاد فضای آزاد برای منتقدان

– اجرای عدالت حتی درباره نزدیکان

سرانجام در نوزدهم رمضان سال ۴۰ هجری، ابن ملجم مرادی از خوارج و افراد متعصب بود، در مسجد کوفه هنگام نماز صبح با شمشیر زهرآلود بر فرق مبارک امام (ع) ضربت زد. امام (ع) پس از دو روز، در ۲۱ رمضان به شهادت رسید. از وصایای ایشان در این دو روز:

– رفتار نیکو با قاتل

– عدم کشتن بیش از یک نفر در قصاص

– توصیه به تقوا و نظم در امور

– رسیدگی به یتیمان و همسایگان

– حفظ قرآن و عمل به آن

اگرچه جسم علی (علیه‌السلام) از میان انسان‌ها رفت، ولی فقط او و فرزندانش ویژگی‌های ذکر شده در قرآن برای جانشینی پیامبر (ص) و هدایت انسان‌ها را به‌صورت کامل دارا هستند و مسیر ولایت از طریق آنها تا روز قیامت ادامه خواهد داشت و محبت این خاندان در همه دوران‌ها وسیله نزدیک شدن به خدا و پاک شدن دل‌هاست.